

CZU

EXPERTIZA GRAFOSCOPIA JUDICIARĂ: FUNDAMENTE TEORETICE ȘI METODOLOGICE

Mihai COSTEA,

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Prezenta lucrare este consacrată noțiunii și sarcinilor expertizei grafoscopice judiciare, clasificării lor, dar și problemelor ce pot fi soluționate în cadrul acestor analize realizate în sprijinul organelor de urmărire penală și judiciare. Se analizează mecanismul psihofiziologic care stă la baza formării scrisului, a factorilor interni și externi ce influențează fundamental individualitatea și stabilitatea relativă a caracteristicilor grafoscopice identificatoare. Se aduc unele considerații cu privire la metodologia cercetării criminalistice a scrisului și semnăturii.

Cuvinte-cheie: scris, semnătură, expertiză grafică, caracteristici identificatoare, etapele cercetării grafoscopice

JUDICIAL GRAPHOLOGICAL EXPERTISE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES

Mihai COSTEA,

PhD student, Free International University of Moldova

The present work relates to the notion and assignments of the judicial graphological expertise, their classification and problems that can arise when producing an expertise at the request of the judicial or prosecution authorities. The author analyses the psycho-physiological mechanism which influences handwriting, as well as the internal and external factors that have a fundamental impact on the individuality and relative stability of the identifying graphological characteristics. There is also reference to the methodology of the forensic investigation of handwriting and signature.

Keywords: handwriting, signature, graphological expertise, identifying characteristics, stages of graphological investigation.

Introducere. Dezvoltarea ide mai departe a grafosco-piei judiciare este indisolubil legată de generalizarea teoretică a experiențelor și materialelor practice acumulate de-a lungul anilor în laboratoarele criminalistice. Actualmente, teoria identificării grafoscopice își îndeplinește funcția sa metodologică și oferă bază solidă pentru elaborarea de noi direcții de propășire a științei respective, mai moderne și mai eficiente, tocmai pentru că tezele ei generale sunt structurate într-un anumit sistem, solid și armonios, de cunoștințe. Însă cercetările fundamentale de anvergură în ramura grafosco-piei judiciare au fost realizate în ultimul sfert al sec. al XX-lea. De atunci încoace, practica cercetării scrisului și semnăturii a suferit multe schimbări cauzate, pe de o parte, de modificări în scrisul cursiv al contemporanilor noștri, de apariția a unor obiecte specifice de cercetare, precum sunt diversele copii de manuscrise obținute prin intermediul tehnicii de multiplicare, dar, pe de altă parte, și de apariția a noi abordări în

raport cu unele aspecte teoretice ale identificării grafoscopice. Dincolo de aceasta, trebuie menționată și insuficiența vădită de publicații și recomandări științifico-practice pe această problemă în Republica Moldova, slaba actualizare a doctrinei criminalistice privind cercetarea scrisului și semnăturii. Toate acestea, dar și apariția tardivă a materialelor didactico-teoretice ca răspuns la cerințele practicii în activitatea de cercetare a infracțiunilor, mai cu seamă din sfera economiei naționale, o bună parte din care este legată de utilizarea documentelor parțial sau total falsificate, dictează necesitatea precizării și perfecționării fundamentelor științifice și metodologice ale expertizei grafoscopice.

Rezultate și discuții. Obiectul general al expertizei grafice îl prezintă anumite legități ale realității obiective (fapte, împrejurări) care urmează a fi stabilite cu ajutorul cunoștințelor specializate ale expertului-grafoscopist în cadrul cercetării documentelor manuscrise și în limitele competenței sale conform metodicii expertale aprobate.

Cu referire la o cercetare expertală concretă – obiectul special al acesteia este sarcina de expertiză ce trebuie soluționată de către specialist în cursul examinării unui document anume și în contextul unor circumstanțe determinate de cauza instrumentată. În structura a astfel de sarcini expertale se întrevăd două elemente de bază: scopul și condițiile de realizare, care pot fi deduse pornind de la întrebările formulate în fața expertului și datele incipiente ale materialelor prezentate la expertiză. Se are în vedere, în primul rând - documentul în litigiu ce conține manuscrisul cu pricina și modelele de scris ale presupușilor executori, necesare pentru comparație, precum și anumite date despre acestea, uneori chiar și informații cu privire la împrejurările creării documentului incriminat.

La începutul cercetărilor, în baza întrebărilor și a datelor incipiente, expertul își formează o imagine generală despre sarcina care urmează a fi soluționată. Ulterior, aceasta se precizează și se concretizează, ceea ce permite a

planifica investigațiile, a selecta metodele și metodicile de cercetare adecvate cazului respectiv. De menționat însă că, sarcina de expertiză își are totdeauna și anumite subsarcini [11], adică sarcini ale etapelor intermediare de cercetare. De pildă, în cazul identificării executorului unui manuscris (sarcina finală) apare necesitatea de stabilit dacă manuscrisul în cauză este sau nu executat în condiții neobișnuite (spre exemplu, în stare de ebrietate). Pornind de la cele menționate, sarcinile expertizei pot fi sistematizate în baza diferențierii scopurilor și condițiilor în care aceste sarcini urmează a fi rezolvate.

În literatura de specialitate se specifică, pe drept că, astfel de sarcini, soluționate de expertiza grafoscopică judiciară "se împart în trei clase: identificatoare, diagnosticatoare și clasificatoare" [12, p.42]. Însă, aceste sarcini, alți autori le clasifică mai schematic, în două grupe: 1) identificatoare; 2) diagnosticatoare, în cea din urmă grupă fiind incluse și cele clasificatoare [18, p.528], ceea ce, în opinia noastră, este contestabil. Este cunoscut că, spre deosebire de cercetările de identificare, scopul cărora este stabilirea identității, examinările diagnosticatoare ajută la determinarea unor însușiri și stări ale obiectelor, aflarea cauzelor unor fenomene, interpretarea dinamicii evenimentelor etc. Deci, întrebarea, spre exemplu, dacă textul în litigiu este executat de bărbat sau femeie (diferite clase de obiecte), poate fi atribuit doar la grupul sarcinilor clasificatoare.

Prin urmare, sarcinile identificatoare sunt orientate fie, spre stabilirea unui executor concret al manuscrisului ori semnăturii, fie a faptului efectuării a două sau mai multor manuscrise, ori a diferitor fragmente de text de către una și aceeași persoană [6, p.35]. Spre exemplu, - Cine dintre persoanele verificate (urmează enumerarea nominală) a executat manuscrisul (fragment de text, semnătură, însemne cifrice etc.) în documentul litigios? - Dacă una și aceeași sau diferite persoane au efectuat textul manuscris (fragment de text, sem-

nătură, cifre etc.) în documentele incriminate?

Cele diagnosticatoare sunt axate pe determinarea condițiilor sarcinii - starea executorului, a împrejurărilor îndeplinirii manuscrisului în litigiu ș.a. Prof. M. Gheorghită specifică concret aceste sarcini - determinarea faptului că scrisul examinat este neobișnuit și cauzele care au condus la aceasta [12, p.198]. Spre exemplu, - Dacă textul manuscris în formă de recipisă a fost executat în condiții neobișnuite? - Care este starea psihofiziologică a scriitorului (normală, stare de afect, oboseală fizică)? ș.a.

În fine, sarcinile clasificatoare țin de relevarea grupei generice a executorului documentului după sex, vârstă și alți parametri sociali-demografici.

Cele mai frecvent întâlnite în practica expertizei grafoscopice sarcini sunt de factură identificatoare care totdeauna presupun desemnarea executorului concret al manuscrisului sau a semnăturii. Probabil aceasta a și determinat faptul că timp îndelungat grafoscopia judiciară s-a dezvoltat și s-a cristalizat ca o teorie a identificării grafoscopice. Doar mult mai târziu au început să se întrevadă și să se consolideze și alte direcții de cercetare.

Diferențierea de mai departe a sarcinilor în limitele claselor susamintite își au particularitățile sale. Cele identificatoare - cu luarea în considerare a sistematizării obiectelor de cercetare, a condițiilor de executare, asemănarea sau deosebirea scrisurilor executorului cu a persoanei suspectate ș.a. Sarcinile diagnosticatoare formează un sistem ierarhic de subsarcini legate de faptul existenței sau lipsei caracterului neobișnuit al scrisului.

În cazul prezenței acestui fapt neobișnuit al executării scrisului, aceste subsarcini se referă, mai cu seamă la: - natura caracterului neobișnuit al îndeplinirii manuscrisului (firească, adică nu este legată de modificarea intenționată a scrisului, sau invers - legată de acest fapt); - caracterul faptului neobișnuit: permanent sau temporar; - varietatea factorilor pertur-

batori ai caracterului neobișnuit (interni sau externi); - cauzele concrete ale caracterului neobișnuit de natură firească; - felul caracterului neobișnuit de proveniență artificială (deghizarea scrisului în scop de camuflare, imitarea scrisului altei persoane); - modalitățile concrete de deghizare și imitație a scrisului altei persoane [13, p.37].

Fiecare dintre aceste subsarcini pot fi redactate ca întrebări de sine stătătoare în ordonanța de dispunere a expertizei, dar și în calitate de întrebări ce țin de subsarcini intermediare. Mai des organele de urmărire penală și judiciare interesează stabilirea faptului modificării intenționate a scrisului cu scop de mascare, imitație, executarea manuscrisului în împrejurări neobișnuite (în transportul ce se deplasează, în întuneric, poziție neobișnuită), realizarea scrisului de către scriitor într-o stare neobișnuită (stare de ebrietate alcoolică sau narcotică ș.a.)

Pentru o diferențiere ulterioară a subsarcinilor diagnosticatoare, semnificative sunt, la fel, și sistematizările obiectelor nemijlocite de cercetare, dar și prezența sau lipsa materialelor de comparație. Acestea din urmă sunt importante pentru selectarea sau elaborarea schemei metodice de examinare: în lipsa mostrelor de comparație, cercetarea urmează a se desfășura după principiile subsarcinilor clasificatoare și, invers - în prezența acestora, se aplică schema metodică de examinare diagnosticatoare desfășurată.

Cât privește subsarcinile clasificatoare, acestea, în grafoscopia judiciară, formează un cerc mai restrâns de probleme ce se reduc, în esență, la determinarea genului, vârstei, caracteristicii psihologice generale a executorului manuscrisului.

În încheiere la problema sarcinilor expertale enunțate, trebuie spus că metodele și metodicile de soluționare a lor se elaborează anume în funcție de caracterul acestor sarcini și obiectele materiale ce se trimit la expertiză - aspecte la care ne vom opri în continuare.

Obiectul expertizei grafosco-

ce, privit prin optica procesual-penală generală, prezintă documentul – corp delict în calitatea sa de probă materială, adică de purtător material al manuscrisului (obiect scriptural). Însă obiectul nemijlocit al investigației grafoscopice prezintă însușirile scrisului oglindite în manuscrisul concret.

Spre deosebire de această abordare a obiectului expertizei grafice, în literatura de specialitate se întâlnesc interpretări mai largi ale acestei noțiuni care, credem, au dreptul la existență. Se are în vedere că, la obiectul expertizei sunt catalogate și materialele cauzei (penale, civile, contravenționale), expediate pentru realizarea ei [15,p.67; 19,p.196]. Desigur, la dispunerea expertizei grafoscopice, pachetul de date incipiente necesare, pe lângă manuscrisul în litigiu și scriptele de comparație ale prezumtivilor executori, cuprinde și diverse date despre aceștea (profesia, vârsta, limba maternă, eventuale îmbolnăviri etc.). Astfel de informații expertul le preia din ordonanța de dispunere a expertizei, declarațiile martorilor, învinuitorilor, rapoartele comisiilor medicale, istoriile lor medicale ș.a., cuprinse în materialele dosarelor judiciare. Aici însă, urmează a sublinia că experții trebuie se ia în considerare doar faptele reale și nu aprecierile lor făcute de către martori, învinuitori, victime. Obținând datele respective din materialele dosarului, expertul le apreciază doar de pe pozițiile cunoștințelor specializate, utilizându-le în exclusivitate la elaborarea de versiuni expertale, stabilirea provenienței caracteristicilor scripturale evidențiate.

În grafoscopia judiciară toate obiectele scripturale sunt sistematizate după diferite temeuri: genul manuscrisului, transcripție, volum, caracterul informativ, condiții de îndeplinire ș.a.

După gen, manuscrisele se clasifică în texte și semnături. Textul prezintă o varietate de manuscris, conținutul căruia este fixat cu ajutorul unor semne literale și/sau cifrice. Semnătura este, la fel, o categorie de manuscris ce reflectă complet sau abreviat numele, pre-

numele persoanei în formă de litere (mai des, majusculele incipiente ale numelui, prenumelui) sau expresii scriptice convenționale ce reprezintă simbolul grafic al persoanei [8, p.8] cu valoare certificatoare.

După conținut textele pot fi literale și cifrice, iar semnăturile ca transcripție – literale, neliterale sau pot prezenta o alcătuire mixtă, în care literele coexistă cu forme ce nu aparțin alfabetului [17, p.218].

După volum textele pot fi împărțite în texte mari, medii, mici, evidențiindu-se și un obiect special – înscrisuri (notițe, grafisme) scurte. Textul literal de volum mare (nu mai puțin de o filă A4) cuprinde, de regulă, toate semnele alfabetului, unele dintre acestea, cu o frecvență sporită în scrierile cursive românești pot fi depistate de 10-20 de ori. Textul cifric de mare volum cuprinde, la fel, toate cifrele în diferite combinații.

Textul literal de volum mediu conține literele a mai mult de jumătate a alfabetului, iar cel cifric – toate cifrele în diverse îmbinări și, de regulă, constituie 2/3 a filei A4 în cazul textelor literale și 1/2 a filei – în cazul celor cifrice.

Cât privește textul literal de volum mic, acesta conține un număr limitat de semne ale alfabetului, în el se evidențiază în repetate rânduri doar cele mai frecvent întâlnite litere ale grafiei românești (**a, c, d, e**) [4] și, de regulă, cuprinde 4-10 cuvinte. Textul cifric de quantum redus poate include toate cifrele, însă deține un număr limitat de combinații și, de regulă, constituie mai puțin de o jumătate de filă standard.

În fine, înscrisurile sumare (literale, cifrice, mixte) după volum pot fi diferențiate în funcție de numărul concret de însemne literale sau cifrice ce le conțin. Este greu de apreciat cu precizie matematică, însă în scopuri metodice le putem decela, spre exemplu, în cele ce cuprind trei cuvinte și înscrisuri reduse cu o întindere de un cuvânt. În literatura de specialitate există și alte aprecieri care, firește, poartă, la fel, caracter personal [8, p.13].

Semnăturile după volumul grafic pot fi, la fel, mari, medii și mici

(prescurtate sau de quantum redus). Departajarea semnăturilor după volum este strâns legată de problema diferențierii după caracterul lor informativ și, în funcție de acest criteriu, putem distinge semnături cu grad înalt de informativitate, mediu informativ și mic informativ.

După condițiile de executare toate obiectele scripturale se împart în cele realizate în împrejurări obișnuite și neobișnuite cu luarea în considerare a sistematizării celor din urmă.

Pornind de la cele sus-indicate, trebuie specificat că atât textele, cât și semnăturile, în diversele lor variații pe documentele-probe materiale sunt obiecte în litigiu, executate de persoane necunoscute (ce urmează a fi stabilite), iar modelele de comparație prezintă manuscrise executate de persoane cunoscute (care trebuie verificate), preluate în calitate de material, pentru comparație conform art.183 CPP a României (art.154-156 CPP RM). Acestea, după cum se observă din cele relate, pot fi libere, convențional-libere, experimentale. Cele libere prezintă texte, diverse înscrisuri și semnături, realizate de persoana verificată până la pornirea cauzei judiciare; convențional-libere – executate după pornirea acesteia însă, neavând legătură cu dispunerea expertizei ca atare (procese-verbale, demersuri, plângeri, explicații etc.); experimentale – efectuate în legătură cu ordonarea expertizei într-o cauză concretă din însărcinarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată.

Toate modelele scripturale urmează a fi autentificate de persoana de la care acestea se obțin, precum și de organul competent (ofițerul de urmărire penală, ofițerul de investigație). Volumul modelelor de comparație este determinat de plenitudinea reflectării în manuscris a caracteristicilor scrisului persoanei ce urmează a fi verificată.

În activitatea practică, după cum s-a menționat mai devreme, sarcina principală a cercetărilor expertului-grafoscopist este identificarea scriptorului concret al manuscrisului sau a semnăturii.

În acest context trebuie notat că,

pentru orice identificare criminalistică, semnificative sunt următoarele însușiri ale obiectelor examinate: individualitatea, stabilitatea și reflectivitatea lor [14, p.109].

În cazul expertizei grafice, posibilitatea realizării acestei mari sarcini este înlesnită de două însușiri ale scrisului: individualitatea și stabilitatea lui relativă. Aceste calități sunt date de însuși mecanismul formării scrisului, întrucât el însuși prezintă un sistem de mișcări fixate în manuscris, specifice pentru fiecare scriptor și bazate pe deprinderea acestuia de a scrie. Ansamblul de mișcări cu ajutorul cărora se reproduc textele manuscrise sau iscăliturile prezintă structuri bine legate și organizate, elementele căruia sunt strict coordonate, oglindind în conceptul scrisului, conținutul lui de bază.

Prin urmare, scrisul, ca noțiune, prezintă un caz particular a diverselor acte motrice, înalt coordonate ce necesită precizie și promptitudine. Și aceasta pentru că la temelia procesului de scriere stau legăturile generale ale fiziologiei mișcărilor, în care un rol decisiv îl dețin analizatorii vizuali, auditivi, kinestezici și tactili. Doar aceștea au capacitatea de a percepe și transmite la distanță (telerecepție) influxul nervos de la centru spre organele efectoare (mâna, brațul) [10, p.28]. Tot aici trebuie menționat că, procesul învățării de a scrie debutează mai întâi cu însușirea principiilor fonetice, a alfabetului și a esenței scrisului (perioadele non grafică și pregrafică), ca mai pe urmă să se asimileze procedeele practice de scriere urmate de o perioadă lungă de elaborare și perfecționare a deprinderii automatizate de a scrie, distinctă pentru fiecare persoană în parte [1, p.52]. Anume în această fază se cristalizează stereotipul individual al mișcărilor inscriptorii, materializat în mare parte în devierile de la normele de scriere a semnelor grafice, ansamblul cărora alcătuind o combinație irepetabilă, adică absolut individuală.

De aici și individualitatea scrisului, care trebuie percepută ca specificitatea și singularitatea lui, condiționată de ansamblul de

particularități inerente scrisului doar unei persoane concrete. Însuși procesul de formare a deprinderii grafotehnice este influențat fundamental de un rând de factori interni (subiectivi), precum și externi (obiectivi). La cei de ordin intern se referă particularitățile anatomice, fiziologice și psihologice ale personalității scriitorului (spre exemplu, trăsăturile sistemului nervos, specificul percepției vizuale, memoria ș.a.). Cât privește factorii externi, aceștea sunt, la fel, multipli. Prof. L.Ionescu subliniază, pe drept că, ”un rol important în această privință îl joacă metoda de predare a scrisului, precum și modelul caligrafic care a fost oferit elevului spre învățare. Cu toate că într-un caz concret condițiile sunt aproximativ egale pentru toți elevii (vârsta similară, același învățător, aceeași atmosferă în clasă, materiale de scris identice etc.), totuși de la început se observă diferențe evidente între scrisurile lor, fără să putem găsi doi elevi care să prezinte exact aceleași caracteristici grafice” [10, p.32]. Oricum, toți acești factori, (atât interni, cât și externi) ce determină formarea deprinderii de a scrie, sunt condiționați reciproc și contribuie decisiv la formarea individualității scrisului. Însă stabilirea identității individuale a executorului concret al manuscrisului este posibil doar în cazul, în care sistemul individual de mișcări grafotehnice este relativ stabil.

Prin stabilitatea relativă a scrisului înțelegem reproducerea particularităților sale în cadrul executării manuscriselor pe parcursul unei perioade de vârstă suficient de mare, precum și păstrarea lor în cuprinsul textelor manuscrise, realizate în diverse condiții (inclusiv inadecvate) sau stări ale scriitorului. Tot aici trebuie adăugat că, una dintre manifestările stabilității deprinderii de a scrie este variabilitatea naturală a scrisului, prin care trebuie sesizată diversitatea de exprimare a caracteristicilor în scrisul uneia și aceleiași persoane. Natura variabilității emană din tendința adaptării mișcărilor inscriptorii de către persoana concretă la condițiile și sarcinile scrierii, însă

fără repercursiuni notabile asupra posibilității de identificare a scriitorului [5, p.212].

În activitatea sa practică, expertul, în cadrul examinării manuscrisului sau a semnăturii, analizează însușirile scrisului, amintite mai sus care, de fapt, au un caracter fix, adică imprimat în textul documentului expertizat. Reese că, pentru expert, cercetarea manuscrisului totdeauna va prezenta o analiză a actului de scriere deja consumat, scopul principal al cercetărilor axându-se pe studierea caracteristicilor scrisului în care s-au materializat însușirile deprinderilor grafotehnice ale scriitorului.

Într-o accepțiune largă a teoriei și practicii expertizei grafoscopice, caracteristicile identificatoare ale scrisului sunt interpretate ca manifestări concrete ale anumitor însușiri grafotehnice ale scriitorului, materializate în manuscrise ce conțin informație utilă pentru soluționarea sarcinilor de expertiză [17, p.220]. Sistematizarea acestor caracteristici este întemeiată pe principiul specific procesului de cunoaștere – de la general spre particular, de aceea și gruparea lor mai importantă o considerăm după relația întreg-parte în - caracteristici generale și caracteristici particulare (individuale[2, p.472], speciale[3, p.123]).

Caracteristicile generale se referă la scrisul privit în ansamblul său ce oferă o imagine generală despre scris ca sistem de mișcări grafotehnice la realizarea unui manuscris, fiind cunoscute și sub denumirea de *dominante grafice* care, luate separat, pot fi întâlnite în scrisul mai multor persoane [7, p.108]. În funcție de calitățile deprinderilor grafo-musculare pe care le reflectă, caracteristicile generale pot fi clasate în trei grupe.

Prima – caracteristicile ce oglindesc structura și nivelul de formare a deprinderii grafotehnice. Se are în vedere gradul de evoluție a scrisului, coordonarea mișcărilor, viteza de execuție, configurația scrisului după complexitate, măsura în care este perfectat sistemul de mișcări scripturale.

A doua grupă cuprinde ca-

racteristici ce denotă traiectoria mișcărilor finitorii în procesul scrierii: forma predominantă a trăsăturilor (arcadate, ghirlandate, unghiulare, rotunjite, tipografice ș.a.), direcția și întinderea scrisului (înclinație, dimensiuni pe verticală și orizontală a grafismelor etc.), continuitatea și presiunea scrisului ș.a.

La grupa a treia pot fi catalogate caracteristicile ce înfățișează localizarea spațială a fragmentelor de manuscris pe o coală de hârtie. Se are în vedere particularitățile specifice de plasare a unor elemente de text (data, semnătura, titlul actului etc.), direcția, distanța și forma rândurilor, prezența și forma marginilor, localizarea semnelor de punctuație, mărimea aliniatelor ș.a. Aceste caracteristici se mai numesc topografice [2, p.482] și dețin o importanță semnificativă în procesul cercetărilor identificatoare, întrucât sunt destul de stabile și sigure.

Caracteristicile particulare prezintă acele deprinderi ale persoanei ce se manifestă prin modul de a executa anumite construcții grafice, fie litere sau părți din acestea, fie mai multe semne ce alcătuiesc formațiuni (grupuri literale, semnături etc.) – elemente cu mare valoare identificatoare, mai cu seamă când devierile de la modelul caligrafic sunt semnificative.

Caracteristicilor particulare le este propriu tot acele trăsături inerente celor generale - și gradul de consolidare al deprinderii grafotehnice a scriptorului, și caracterul structural distinct al traiectoriei mișcărilor, și orientarea spațială a mișcărilor grafotehnice finitorii.

La grupa caracteristicilor particulare, ce reflectă gradul de formare al deprinderii de a scrie, se referă complexitatea constructivă a mișcărilor la realizarea semnelor grafice și ritmul scrisului. Cât privește cele ce oglindesc structura mișcărilor, aceasta poate fi observată analizând forma, direcția, întinderea pe verticală și orizontală, coeziunea la îndeplinirea semnelor literale și a elementelor acestora, consecutivitatea executării lor. În fine, caracteristicile particulare ce

înfățișează orientarea spațială a mișcărilor țin de plasarea începutului și a sfârșitului, a modului de legătură a mișcărilor în diverse semne, a localizării relative a literelor și elementelor acestora pe verticală și orizontală ș.a.

Dincolo de aceasta, la examinarea prealabilă a obiectelor grafoscopice, dar până la relevarea caracteristicilor identificatoare, urmează a scoate în evidență indicii ce denotă îndeplinirea manuscrisului sau a semnăturii în condiții neobișnuite. Expertul, făcând cunoștință cu ordonanța organului de urmărire penală, clarifică temeiurile dispunerii expertizei, studiază circumstanțele cauzei legate de manuscrisul litigios (vechimea, condițiile îndeplinirii), dar și cele ce țin de prezumtivul executor (vârsta, genul, prezența unor eventuale îmbolnăviri ce pot afecta motorica scrisului ș.a.), pătrunde în esența întrebărilor formulate în fața expertizei și dacă acestea țin de competența lui, verifică coresunderea actelor primite celor indicate în ordonanță.

Studiind manuscrisul în litigiu, pe expert îl interesează, întâi de toate, chestiunea dacă acesta este operant pentru a identifica o persoană. În acest sens, atenție deosebită acordă tehnicii reproducerii semnelor grafice (dacă acestea sunt executate nemijlocit cu mâna și instrumentul scriptural sau sunt reproduse cu ajutorul tehnicii de calcul ori este o copie xerox, faximile etc.), volumul și configurația lor generală (semne cursive, tipografice, stilizate).

Stabilirea tuturor împrejurărilor și cauzelor ce influențează scrierea este necesară pentru a aprecia corect în etapa ulterioară caracteristicile puse la baza identificării. Aceste împrejurări, ce generează perturbarea procesului obișnuit de scriere, în teoria și practica expertizei grafoscopice sunt divizate în *naturale*, create de anumite circumstanțe (factori externi) și care nu depind de voința și doleanțele scriptorului, și *artificiale* condiționate de stăruința executorului manuscrisului sau a semnăturii de a introduce anumite modificări în scrisul său cu scop de

mascare [16, p.61]. Circumstanțele ce denotă executarea documentului în condiții neobișnuite privesc mai cu seamă poziția improprie, materialele de scriere și modul distinct de ținere a instrumentului scriptural, scrierea într-o încăpere slab iluminată sau în întuneric [18, p.529] ș.a.

La categoria împrejurărilor ce mărturisesc modificarea naturală a scrisului în legătură cu metamorfoze în starea psihosomatică a scriptorului se poate de catalogat îmbolnăvirea acestuia, soldată cu dereglarea deprinderii grafice la general (boli ale sistemului nervos central), precum și starea de ebrietate alcoolică sau narcotică, tulburări produse de frig, oboseală, surmenaj mental, vârsta înaintată asociată frecvent cu stări malade ("bolile bătrâneței") etc.

Un alt tablou îl produc factorii perturbatori, creați artificial cu ocazia modificării intenționat frauduloase a unui scris sau a unei semnături, aceștea manifestându-se fie în încercarea de a reduce (cu scop de deghizare a propriului scris) coordonarea mișcărilor și simplificarea literelor sau autodeghizarea semnăturii sale, fie în realizarea scrisului cu imitarea semnelor de tipar, fie a îndeplinirii textului cu altă (neobișnuită pentru acest scriptor) mână sau cu imitarea scrisului sau semnăturii altei persoane.

Complexitate sporită prezintă sarcina relevării semnelor ce denotă caracterul neobișnuit al manuscrisului sau a semnăturii pe documentele neoriginale, realizate cu ajutorul diferitor mijloace de copiere. Problema identificării scriptorului după inscripțiile și semnăturile din documentele prezentate în copii, nu este simplă. Posibilitățile contemporane ale tehnicii de multiplicare de a executa copii color, alb-negru de înaltă calitate a oricăror documente, scanarea acestora și obținerea de imagini printate, facilitează apariția a tot mai multor acte contrafăcute, falsificate prin montaj ori alte procedee, originalele cărora fie că se păstrează în calculatoare, fie că sunt sustrate sau se nimicesc după realizarea falsului, mai rar când documentele sunt distruse în rezultatul unor calamități naturale.

Iată de ce, examinarea a astfel de obiecte în formă de copii, confecționate cu ajutorul tehnicii de copiere-multiplicare, cel mai adesea în varianta de imagini electrofotografice (ca una din cele folosite în masă), în scopul acordării de ajutor anchetei la crearea bazei probante în diverse cauze judiciare, a devenit o sarcină actuală a serviciilor criminalistice de pretutindeni. În fața experților stau mai multe întrebări, legate mai des, de semnături: - dacă expertul poate, în genere, să efectueze examinarea copiilor de semnături; - dacă da, care ar fi particularitățile metodice a astfel de investigații ș.a [9, p.48]. Legat de prima întrebare, trebuie spus că în diverse țări, ea se rezolvă în mod diferit. Spre exemplu, în Ucraina, România, unitățile de expertiză publică resping solicitările în acest sens, având în vedere complexitatea deosebită a identificării scriptorului după copiile documentelor, de unde și riscul sporit al unor erori expertale, cât și componenta corupțională a acestui fenomen. În alte țări, inclusiv Republica Moldova, riscul în cauză și-l asumă fiecare expert în parte, în funcție de experiența profesională, vechimea în muncă, situația expertală concretă.

În ce ne privește, având în vedere rolul deosebit al expertizei în probatoriul penal și civil, considerăm, în principiu, posibilă examinarea a astfel de copii în anumite situații (îndeosebi, când se întrevede o concluzie de excludere a identității) cu condiția că acestea sunt calitative, reflectă adecvat caracteristicile scripturale ale documentului autentic, lipsesc indicii unor contrafaceri tehnice (care, de fapt, pot fi cu greu descoperiți), respectându-se și anumite particularități de cercetare a obiectelor litigioase, întrucât indicii copierii de cele mai dese ori coincid cu un rând de semne ce mărturisesc îndeplinirea neobișnuită a textului sau a semnăturii.

Oricum, o părere definitivă despre executarea neobișnuită a manuscrisului și a cauzelor apariției acesteia, expertul o va putea formula doar în cadrul examinărilor comparative a textului în litigiu (sem-

năturii) cu scriptele de comparație ale presupusului executor.

Concluzii. Analiza și generalizarea practicii judiciare din ultima perioadă mărturisește o tendință vădită de sporire a numărului de infracțiuni din sfera economiei, o mare parte din care fiind comise cu folosirea documentelor falsificate. De aceea, investigarea infracțiunilor din acest domeniu este legată de aplicarea masivă a cunoștințelor specializate ce țin de documentologia criminalistică, în special, a grafoscopiei.

Teoria identificării grafoscopice, elaborată încă în secolul trecut a fost sprijinită pe rezultatele analizei scrisului persoanelor din acea perioadă – situație care a suferit un rând de modificări în etapa contemporană (alte norme de scriere, instrumente și materiale scripturale etc.). Aspectele doctrinare abordate în această lucrare, cu privire la specificul sarcinilor expertizei grafoscopice a obiectelor supuse expertizei, a fundamentelor procesului de identificare grafoscopică, mărturisesc atât importanța sistematizării și cunoașterii lor de către experții practicieni, cât și necesitatea generalizării cunoștințelor și experiențelor acestora pe acest segment de activitate profesională întru dezvoltarea de mai departe a teoriei și practicii identificării grafoscopice cu luarea în considerare a factorilor ce influențează scrisul contemporanilor noștri.

Bibliografie

- Alămoreanu S. Formarea grafică a persoanelor. În: *Legea și viața*, ianuarie, 2019, p.52-56.
- Bercheșan V., Ruiu M. *Tratat de tehnică criminalistică*. București: Little Star, 2004.
- Constantin R., Drăghici P., Ioniță M. *Expertizele mijloc de probă în procesul penal*. București: Editura Tehnică, 2000.
- Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998.
- Dicționar de criminalistică. Coord.: N. Dan, I. Angheliescu. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
- Doraș S. *Expertiza criminalistică – mijloc eficient de administrare a probelor, inclusiv în cauzele cu minorii*. În: *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău: IRP, 2005, p.35-36.
- Drăghici C. și alții. *Tratat de tehnică criminalistică*. Craiova: Sitech, 2018.
- Frățilă A., Pășescu Gh. *Expertiza criminalistică a scrisului și semnăturii de quantum redus*. București: Pro Universitaria, 2008.
- Golubenco Gh., Costea M. *Considerații privind cercetarea scrisului și semnăturii în documentele prezentate la expertiză în copii*. În: *Legea și viața*. Nr.12, 2018, p.48-51.
- Ionescu L. *Expertiza criminalistică a scrisului*. București: C.H.Beck, 2010.
- Metodica-tip de efectuare a expertizei judiciare grafoscopice (cod: MT-4.1.), adoptată la 10.04.2017 de către CMȘ al CNEJ de pe lângă MJ al R.Moldova.
- Георгицэ М. *Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение*. Кишинэу: Типография Centrală, 2008.
- Жижина М.В. *Судебно-почерковедческая экспертиза*. М.: Юрлитинформ, 2006.
- Зинин А.М., Майлис Н.П. *Судебная экспертиза*. М.: Право и закон; Юрайт-издат, 2002.
- Мерецкий Н.Е. и др. *Проведение судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение*. М.: МПСИ, 2004.
- Орлова В.Ф. *Судебно-почерковедческая диагностика*. М.: Юнити-Дана, 2006.
- Особенности исследования некоторых объектов традиционной криминалистической экспертизы. Под ред. В.А.Снеткова. М.: ЭКЦ МВД России, 1993.
- Практическое руководство по производству судебных экспертиз для экспертов и специалистов. Под ред. Т.В.Аверьяновой, В.Ф.Статкуса. М.: Юрайт, 2011.
- Шляхов А.Р. *О предмете судебной экспертизы*. В: *Актуальные вопросы теории судебной экспертизы*. Сб. науч. трудов. №21. М.: ВНИИСЭ.